N 5464

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Un sat al satelor româneşti. Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale ASTRA la semicentenar

Ovidiu BARON

Complexul Naţional Muzeal ASTRA Sibiu
ASTRA National Museum Complex of Sibiu
Piaţa Mică, nr. 11, 550182, Sibiu, România
tel.: +40 269 202 400, fax: +40 269 202 411, office@muzeulastra.ro, http://www.muzeulastra.ro
Personal e-mail: ovidiu.baron@muzeulastra.com

A village of Romanian villages. The ASTRA Museum of Traditional Folk Civilisation at its demi-centennial

The author of the present study realizes a synthetical survey regarding the history of the ASTRA Museum of Traditional Folk Civilisation, from its historical beginnings to the present day. Thus, the first anticipations of the ASTRA Museum may be easily traced to the first ethnographical exhibition from 1862 of the Transylvanian Association for Romanian Literature and the Culture of the Romanian People (abbreviated as ASTRA), founded in 1861. After this first exhibition from 1862, organized in Braşov, the following ones, from 1881 and 1902, will be held in Sibiu. Created in 1905 as „The Association's Museum", dissolved in 1950 by the communist regime and reinstated in 1963 as „The Museum of Folk Technique" by Cornel Irimie, the present ASTRA Museum of Traditional Folk Civilisation represents a synopsis for the very existence of Romanian people.

Keywords: Romanian history, ASTRA Museum of Traditional Folk Civilisation, Transylvanian Association for Romanian Literature and the Culture of the Romanian People, Cornel Irimie, Corneliu Bucur

Pe drumul judeţean Sibiu-Răşinari, la marginea oraşului Sibiu şi la şase km de centrul oraşului, se găseşte Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale ASTRA, cea mai mare instituţie muzeală – prin întindere şi prin numărul de monumente şi obiecte de patrimoniu de care dispune – din România şi unul din cele mai mari muzee în aer liber din lume.

Cadrul natural în care se află muzeul este cel al Pădurii Dumbrava, rezervaţie naturală ce oferă un peisaj de invidiat, fiind parte a unui lanţ forestier neîntrerupt care leagă oraşul Sibiu (prin Parcul Sub Arini) de staţiunea Păltiniş (Munţii Cindrel). Privind dinspre aleea centrală a muzeului, de pe digul lacului, contururile morilor de vânt şi fumul Cârciumii din Bătrâni se proiectează impresionant pe liniile de vegetaţie, străjuite cu străşnicie de lanţul muntos. Natura a fost dintotdeauna extrem de generoasă cu muzeul, oferind expoziţiei în aer liber mii de culori, anotimp după anotimp.

Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale ASTRA este rezultatul unor demersuri începute în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu înfiinţarea, în 1861, a Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura

87392

Română şi Cultura Poporului Român, denumită, pe scurt, ASTRA. Asociaţiunea îşi propunea, printre priorităţi, realizarea unui muzeu care să reprezinte cultura românească prin ceea ce avea ea mai autentic, anume prin tradiţii. Asociaţiunea organizează prima expoziţie de etnografie românească la Braşov, în 1862, aceasta fiind continuată de cele de la Sibiu, din 1881 şi 1902. Primul demers cultural – expoziţional este excelent transpus în realitate de către George Bariţiu, care „a pus la punct un adevărat sistem de colectare, transport, păstrare a pieselor"[1]. Această iniţiativă a oferit, pe lângă acţiunile de colectare, selecţie şi expunere a obiectelor cu caracter etnografic, şi semnalul începerii colecţiei care avea să stea la baza creării Muzeului Asociaţiunii.

Acesta din urmă avea să fie inaugurat oficial în anul 1905, în urma unor îndelungi dezbateri ce au avut loc în cadrul întâlnirilor oficiale ale Asociaţiunii sau în presa vremii, referirile la viitoarea instituţie făcându-se cu denumiri sau formule precum: „Museul Naţional al Românilor ciscarpatini", „Museul nostru naţional", „Muzeul Asociaţiunii", „Casa Naţională", „Museu naţional etnografic şi istoric" sau „Muzeu etnografic"[2].

George Bariţiu schiţează, în 1862, o primă tematică expoziţională, *SPECIFICAREA*[3], în care elementul etnografic este omniprezent, scopul expoziţiei fiind, în mod evident, unul de reprezentare a românilor prin ceea ce aveau ei mai frumos şi – lucru esenţial – neinspirat de alte naţii, cu totul şi cu totul original. Într-un alt text, Bariţiu menţionează importanţa obiectelor care păstrau „datina" locului, legătura neîntreruptă cu strămoşii, fără influenţe străine, astfel că nimic din ce se expunea nu trebuia să fie "schimbat, strămutat, maimuţit după modele mai nouă"[4]. Tot legătura cu trecutul constituia şi una dintre priorităţile lui Corneliu Diaconovici, care avea să joace rolul principal în organizarea expoziţiei din 1905 şi care considera că noul muzeu construit la Sibiu trebuia să fie „adăpost pentru păstrarea clenodiilor trecutului său (...), pentru monumentele culturii sale şi pentru toate produsele valoroase ale muncii sale naţionale"[5]. Între obiectele reprezentative pentru specificul naţional, Corneliu Diaconovici acorda o importanţă primordială uneltelor, acesta fiind, mai târziu, şi unul din argumentele înfiinţării unui muzeu dedicat tehnicii populare.

În discursul susţinut la inaugurarea Muzeului Asociaţiunii, la 19 august 1905, Iosif Sterca-Şuluţiu sublinia, argumentând şi alegerea Sibiului ca loc pentru un proiect esenţial de prezentare a specificului românesc, importanţa acestei realizări pentru poporul român şi rolul obiectelor în reprezentarea specificului naţional: „Ideea Muzeului – zice-se – nu e scoasă din adâncimea cărţilor, ci din sufletul popoarelor, acest izvor bogat, elocuent şi neperitor. Muzeul e arsenalul cel mai puternic, cu care îşi apără un popor originea, individualitatea şi tot ce a moştenit dela străbuni.

Ne-am trezit cam târziu, ce-i drept; dar mai bine târziu, ca nici odată. Cele mai rare obiecte, în decursul seculilor, s'au adunat în Muzeul din Viena şi cel din Budapesta, care păstrează rare şi preţioase suveniri artistice şi istorice din Ardeal, această ţară atât de bogată în tezaure arheologice"[6]. Iosif Sterca-Şuluţiu considera drept prioritară reprezentarea, prin obiectele din expoziţii şi colecţii, a specificului românesc, a valorilor etnografice care individualizau acest popor, atât pentru

a acoperi, printr-un demers mult întârziat, o lipsă evidentă, cât şi pentru a elimina riscul ca acest popor să se piardă cu totul în contextul afirmării atâtor altor naţiuni în spaţiul european, dar şi în cel al situaţiei istorice din Ţările Române. Perspectiva sa surprinde însă, acum, prin actualitate, dacă luăm în considerare dezbaterile legate de ideea de globalizare: „Poporul nostru, scăpat abia de o jumătate de secol din sclăvie, luptând pururea cu porniri contrare desvoltării sale naţionale, nu s'a putut ocupa cu lucruri ideale. Îngrijaţi, ca nu cumva civilizaţiunea, care e internaţională, care cucereşte zi de zi tot mai mult teren, să nimicească ceeace e cultură naţională, ne-am pus pe lucru. Astfel a înfiinţat Asociaţiunea, ca centru cultural al Românilor de sub coroana Sfântului Ştefan, acest palat al Muzelor"[7]. Element identitar esenţial, muzeul urma să sublinieze, prin obiecte, specificul naţional şi să reprezinte un liant fundamental între trecut (păstrarea obiectelor) şi viitor (creaţie), fiind definit, în încheierea discursului lui Iosif Sterca-Şuluţiu, ca un „focular cultural, unde se vor păstra relicviile trecutului şi creaţiunile sufletului românesc"[8].

Inaugurarea Muzeului Asociaţiunii avea să reprezinte, de altfel, momentul realizării primei expoziţii etnografice în aer liber din România, prin reconstituirea, în „Curtea Muzeului", cum o numea Corneliu Diaconovici, a unei stâne din Poiana, în mărime naturală, precum şi a unor şteampuri în miniatură[9]. Iată că elemente de peisagistică ţărănească au fost expuse cu succes, pentru prima dată în România, în mediul urban.

Desfiinţat în 1950, muzeul ASTREI avea să supravieţuiască totuşi prin intermediul Secţiei de artă populară a Muzeului Brukenthal, înfiinţată, în 1956, de Cornel Irimie. Utilizând colecţia astristă transferată (fragmentar, din păcate) în depozitele celui mai vechi muzeu public din România, Cornel Irimie organiza, în chiar anul înfiinţării secţiei respective, o expoziţie etnografică pavilionară şi începe demersurile realizării unui muzeu etnografic în aer liber în Dumbrava Sibiului, loc pe care îl sugerase anterior Romulus Vuia. Profilul muzeului, propus forurilor competente în 1962, avea să fie de „muzeu al meşteşugurilor şi industriilor populare"[10], denumirea oficială fiind, începând cu 1963, aceea de Muzeul Tehnicii Populare („care mai complet şi mai exact ar putea fi numit Muzeul meşteşugurilor, instalaţiilor şi creaţiei tehnice populare"[11]). Într-o argumentare rezumativă, Cornel Irimie considera că „Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului îşi propune, prin tematica sa, să prezinte bogăţia şi varietatea, unitatea şi continuitatea creaţiei tehnice populare, ilustrată prin construcţii, instalaţii şi ateliere, unelte şi produse autentice aduse din toate regiunile ţării, grupate tipologic în cadrul expoziţiei în aer liber şi pavilionare"[12].

Dacă iniţial era preocupat în mod prioritar de obiectele şi monumentele de tehnică populară, pe care le selecta din spaţiul „carpato-danubian"[13], în funcţie de principiul istoric (apariţie, evoluţie), al specificului local, al frecvenţei etc., întemeietorul Muzeului în aer liber din Dumbrava Sibiului nu ignora importanţa monumentelor, din perspectiva re-creării unui peisaj cultural românesc autentic: „În fine, ca principiu general de expunere, muzeul tehnicii populare va urmări, pe cât posibil, valorificarea peisajului natural în modul cel mai propriu, atât pentru fiecare unitate cât şi pentru

ansamblu, căutându-se obținerea unor efecte prin care să se rezolve atât necesitățile de ordin documentar-științific cât și cerințele de ordin instructiv-recreativ"[14]. Cornel Irimie nu are, așadar, o concepție limitativă, o abordare strict funcțională, ci una care păstrează în centrul atenției specificul național și capacitatea obiectelor de a reprezenta omul: „Tehnica, din punct de vedere etnografic, este înțeleasă aici, deci, în sens mai larg, ca fenomen de cultură, precum și ca mijloc de caracterizare a modului de trai și a specificului național totodată"[15]. Amenajarea expoziției în aer liber ține, desigur, cont de natura locului, de căile de comunicații și de structurile de turism din vecinătatea imediată, peisajul cultural rezultat fiind unul complex, care nu lăsa nimic la voia întâmplării: „Situat în zona verde a orașului Sibiu, la o distanță de 4 km de centrul acestuia, pe un drum turistic cu tiraj intens ce leagă orașul cu o serie de așezări de munte și cu importanta stațiune Păltiniș, fiind deservit de o linie existentă de tramvai și de autobuz, muzeul dispune de o suprafață de 100 ha teren, în imediata vecinătate a grădinii zoologice și având, în apropiere, un restaurant și un mare camping. Așezarea plină de pitoresc a terenului, de unde se poate vedea bordura Carpaților sudici, se remarcă de la început prin numeroase calități. Acoperit în bună parte de vegetație (copaci și arbuști de esențe diferite), terenul are un relief variat, fiind străbătut de un curs de apă ce vine din munte și din care s-a format și un lac artificial, elemente care constituie tot atâtea condiții propice pentru organizarea unui muzeu al instalațiilor tehnice și meșteșugurilor tradiționale"[16].

Raportând monumentele transferate sau care urmau a fi transferate în muzeu la specificul spațiului ales pentru expoziția în aer liber, arh. Paul Niedermaier realiza o sinteză în funcție de tipul de relief și de felul localităților din care erau aduse acestea: „Din totalul unităților etnografice cca 5 vor fi aduse din Delta Dunării, 10 din zona de câmpie, 66 din regiuni deluroase, 23 din zone muntoase, iar pentru 16 proveniența nu a fost precis stabilită. Se poate presupune că, 57 din unitățile etnografice ce se vor aduce au fost amplasate inițial izolat, adică în afara vetrei localităților, 9 vor proveni din sate de tip împrăștiat, 52 din sate de drum, iar pentru 2 situația nu este clară"[17]. Împărțirea pe criterii tematice impunea amplasarea unor monumente provenite din zone diferite într-o alăturare care nu putea reproduce întotdeauna spațiul originar, condițiile amplasării *in situ*. Pentru o cât mai bună așezare a monumentelor, Paul Niedermaier identifică trei condiții obligatorii pe care terenul ar trebui să le asigure – și care, concluzionează arhitectul, sunt îndeplinite –: "a) existența unui caracter peisagistic foarte variat care să permită o prezentare avantajoasă a unor obiecte aduse din zone etnografice diferite; b) existența unei vegetații relativ abundente (...) și c) existența unei suprafețe de apă corespunzătoare (...)"[18]. Muzeul este integrat, luând în considerare unitățile aflate în imediata vecinătate, într-un „mare complex cultural-recreativ"[19]. Arhitectul considera că, având în vedere premisele oferite de terenul generos, etapa următoare trebuia să fie legată de stabilirea conexiunilor între monumente, în vederea grupării acestora.

Cât despre peisaj, numai de bine: „Peisajul este foarte variat, prezentând în general caracteristici specifice zonei deluroase, dar uneori şi un aspect obişnuit pentru regiunile de baltă, câmpie sau munte”[20].

Conceput aşadar iniţial ca un muzeu al tehnicii populare, muzeul a evoluat rapid către o organizare mai ambiţioasă, reprezentând astăzi întreaga civilizaţie românească tradiţională. Nu vorbim de o abordare cantitativă şi de o reprezentare egală a patrimoniului din diverse zone ale ţării, ci de o abordare calitativă, bazată pe selecţia de monumente de arhitectură şi tehnică populară de pe tot teritoriul României. Argumentând transformarea Muzeului Tehnicii Populare în Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale, Corneliu Bucur avea să nuanţeze rolul tehnicii (achiziţiile tehnice) în explicitarea conceptului de civilizaţie[21]. Devenind şef al secţiei Muzeului în aer liber în anul 1970, Corneliu Bucur lansează „o nouă concepţie privind necesitatea (...) integrării aspectelor tehnic specializate (ateliere meşteşugăreşti, industrii populare), în contextul socio-cultural de apartenenţă (gospodării, locuinţe, complexe habitaţionale).

Prin transferul celor dintâi gospodării cu un profil etnografic complex, integrând însă şi atelierul de creaţie tehnică – comun sau specializat – a devenit explicită tendinţa muzeului sibian de a deplasa accentul dinspre *procesualitatea tehnică* (obiectivată muzeografic prin instalaţii, unelte, spaţii specializate de producţie), spre complexitatea fenomenelor cuprinse şi ilustrate de triada antropologică: *habitat* (locuire) – *trăire* (vieţuire) şi *creaţie tehnică* (procese de creaţie)”[22]. Transferând gospodării complexe, cu ateliere şi cu anexele destinate creşterii animalelor sau păsărilor, adăpostirii mijloacelor de transport, păstrării cerealelor etc., noua concepţie de dezvoltare avea să schimbe definitiv, îmbogăţindu-l în mod evident, muzeul din Dumbrava Sibiului. De la un peisaj dominat de tehnică şi de la o colecţie care ar fi riscat să atragă, după cum bine argumentează Corneliu Bucur, mai degrabă specialiştii decât publicul larg, muzeul se transformă într-un sat românesc veritabil, complex, proiectat pe un spaţiu natural cât se poate de fericit, muzeul fiind „avantajat considerabil, de conformaţia variată a terenului, prezenţa unui curs de apă şi a unui lac de 6 ha şi de diversitatea vegetaţiei (care fac extrem de credibilă relaţia monument-mediu)”[23]. Muzeul se schimbă astfel în mod radical, valorificând în totalitate proiectul iniţial, bazat pe tehnica populară, dar prezentând satul românesc tradiţional sub toate aspectele sale. Acest lucru va duce, în anul 1990, când instituţia îşi recâştigă independenţa , la adoptarea unei denumiri mai generoase: Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale ASTRA.

În privinţa importanţei acestui muzeu pentru români şi din perspectiva evoluţiei sale în timp, sunt semnificative cuvintele personalităţii care a condus muzeul până în 2009: „Fără îndoială că, înainte de toate, avem sentimentul împlinirii îndatoririi de a culege şi tezauriza, cu cel mai înalt devotament, mărturiile istoriei civilizaţiei poporului nostru, cea dintâi carte de învăţătură a unui neam privind edificarea identităţii sale etno-culturale în planul valorilor de civilizaţie”[24].

Cei care nu cunosc România tradiţională o pot descoperi aici, în Dumbrava Sibiului, într-un loc binecuvântat de Dumnezeu, în care au fost salvate sute de monumente care, amplasate armonios, reconstituie satul românesc de odinioară, un sat al românilor de pretutindeni, un sat al satelor româneşti. Nu vom găsi aici kitschul care a pus stăpânire, din păcate, pe majoritatea comunităţilor săteşti din zilele noastre, nu vom găsi România rurală contemporană, cu mixajul ei dizarmonic de arhitecturi orientale şi occidentale, cu amestecul ilogic de stiluri şi tradiţii, cu invazia de beton şi cu diversitatea incredibilă – şi nefericit exploatată, în cele mai multe cazuri – de materiale de construcţie. Muzeul ASTRA vă propune satul românesc autentic, construit cu materialele oferite de natura locurilor – lemnul, piatra, fierul, stuful, viţa-de-vie etc. –, edificat printr-o unitate de viziune şi de credinţe, de meşteşugari care şi-au pus la lucru măiestria şi tehnicile exersate de secole, pentru a construi durabil, spre confortul zilnic al familiei şi pentru bucuria ochiului şi a sufletului.

În muzeul ASTRA putem merge pentru a descoperi diversele faţete ale satului românesc şi ale existenţei ţăranului, de la meşteşugurile care-l ajutau să-şi câştige existenţa la case, biserici, instalaţii tehnice sau cârciumi. Satul românesc din Muzeul ASTRA se menţine viu atât prin refuncţionalizarea unora dintre monumente, cât şi prin programele culturale care recreează evenimente din lumea rurală – târguri, manifestări gastronomice, sărbători tradiţionale etc. – şi prin animarea gospodăriilor şi a aleilor de către „locuitorii" care se îngrijesc de amenajarea grădinilor şi de întreţinerea caselor. Meşteri populari îşi expun, vara, produsele pe alei şi transmit secretele meseriei spre participanţii la ateliere sau către simplii vizitatori, dansatori îmbrăcaţi în costume româneşti încălzesc atmosfera, în ritmul muzicii lăutarilor, iar o parte din anexele gospodăreşti sunt (re)puse în funcţie pentru a găzdui animalele domestice, nelipsite în satele de altădată.

Biserica, centrul spiritual al satului românesc, îşi păstrează, la rândul ei, funcţia primară în muzeu. Preotul paroh organizează programul obişnuit de slujbe religioase, Duminica şi în zilele de sărbătoare, oficiind, de asemenea, nunţi şi botezuri.

În Muzeul ASTRA găsim un sat românesc viu, ale cărui trăsături spirituale au rămas, din fericire, am putea spune, fixate în trecut, înainte de transformările forţate şi nefericite pe care comunismul şi, ulterior, haosul începutului de democraţie românească, le-au adus. Muzeul este un punct de reper esenţial pentru cei care vor să cunoască civilizaţia rurală românească reconstruită în mod unitar, ca rod al unei evoluţii organice şi logice a comunităţii. Aşa cum spune sloganul oficial al muzeului – „Redescoperim împreună valorile tradiţiei!" –, vizitând Dumbrava Sibiului veţi putea găsi datinile româneşti de secole, reprezentate prin oameni şi obiecte, pentru perpetuarea moştenirii pozitive a satului românesc.

Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale ASTRA este împărţit, după cum spuneam, din punct de vedere ştiinţific, în cinci sectoare tematice mari, acestea cuprinzând, la rândul lor, grupe şi sub-grupe. În *Catalogul* publicat la editura ASTRA Museum în anul 2007, Corneliu Bucur propunea următoarea structură[25]:

Patrimoniul cultural material

Procese şi procedee pentru obţinerea şi prelucrarea produselor animale şi vegetale, în scop alimentar:

Grupa A. Vânătoare
Grupa B. Pescuit
Grupa C. Albinărit, boştinărit, lumânărit
Grupa D. Păstorit
Grupa E. Pomicultură
Grupa F. Viticultură
Grupa G. Prelucrarea seminţelor oleaginoase
Grupa H. Agricultură
Grupa I. Cămări, pătule, crame
Grupa J. Morărit

Tehnici şi mijloace de transport şi comunicaţii

Monumente de utilitate publică

Prelucrarea lemnului, pietrei, metalelor, argilei, chihlimbarului şi minereurilor:

Grupa A. Prelucrarea lemnulu, Subgrupa industrii populare. Fierăstraie
Grupa B. Prelucrarea metalelor
Grupa C. Prelucrarea argilei
Grupa D. Prelucrarea minereului şi a pietrei

Procese şi procedee pentru prelucrare a pieilor şi fibrelor animale şi vegetale pentru îmbrăcăminte şi obiecte de uz utilitar-gospodăresc:

Grupa A. Industria casnică
Grupa B. Industrii textile hidraulice
Grupa C. Complexe de industrii hidraulice

Etno Tehno Parc

Patrimoniul cultural imaterial

Patrimoniul cultural artistic

Diversitatea exponatelor, bogăţia detaliilor care depun mărturie asupra evoluţiei unei culturi bi-milenare pe teritoriul actual al României, faptul că mai toate monumentele se raportează la fenomene din mai multe domenii decât cel în care au fost integrate, conjunctural, aici, diversitatea peisajului cultural re-construit în Dumbrava Sibiului fac posibile numeroase variante de abordare, respectiv de vizitare a muzeului. Dacă pentru a-ţi forma o imagine de ansamblu asupra satului românesc tradiţional este nevoie de o vizită de o zi sau măcar de câteva ore bune, pentru a studia în profunzime civilizaţia românească tradiţională poţi petrece săptămâni, luni sau ani întregi în gospodăriile, bisericile, atelierele şi depozitele muzeului, fără teama de a-i epuiza vreodată resursele. Acesta este motivul pentru care muzeul reprezintă o atracţie deosebită pentru numeroase categorii de public din ţară şi din lumea întreagă: specialişti în domenii sau sub-domenii ştiinţifice ca etnografia, mulinologia, meşteşugurile tradiţionale de tot felul, peisagistica, iconografia, arhitectura ş.a., oameni care vin special pentru a vizita muzeul sau aflaţi în trecere prin regiune, localnici aflaţi în căutarea satului de altădată, a pioşeniei de la slujba de

duminică, a bucatelor tradiționale, a folclorului, ei bine, muzeul are ceva de oferit pentru fiecare și este extrem de greu ca o persoană deschisă spre cunoaștere și spre frumos să plece dezamăgită de aici.

Avem, în Muzeul din Dumbrava Sibiului, un spațiu al rădăcinilor culturale, un *acasă* al tuturor celor care-i trec pragul. Existența poporului român, din perspectiva vieții rurale și a influențelor diverse – istorice și culturale – care au modificat-o de-a lungul timpului, inventivitatea și aplecarea spre frumos a meșterilor populari, resursele materiale oferite de natura locurilor și interacțiunile de tot felul au generat fapte și gesturi, ale căror amprente le putem regăsi în obiectele și monumentele expuse aici.

Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA poate fi vizitat în nenumărate feluri, de la cei care vor doar să respire aerul curat al Pădurii Dumbrava, la cei care își propun să se familiarizeze cu tradițiile românești, de la cei care vor să cunoască România autentică până la cei care vor să descifreze urmele subtile ale timpului, ale trecerii oamenilor de la țară prin vremuri. Pentru toți, Muzeul ASTRA este o carte deschisă, o carte de învățătură, de citit și recitit cu mintea și cu sufletul, la orice vârstă.

Note:

1. Ana Grama, *Etnomuzeografie transilvană. Muzeul Asociațiunii 1905-1950*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocapatica, 2010, p. 53.
2. *Ibidem*, pp. 71-91, în special p. 77.
3. Vezi *SPECIFICAREA* în: Ana Grama, *op. cit*, pp. 182-184.
4. *Ibidem*, p. 52.
5. Apud, Corneliu Bucur, *Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA" (Dumbrava Sibiului). Catalog*, Sibiu, Editura ASTRA Museum, 2007, p. 12.
6. Iosif Sterca Șuluțiu, *Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. n. 1905*, în „Conferințele ASTREI – Restituiri", nr. 99/2010, p. 6.
7. *Ibidem*, p. 7.
8. Iosif Sterca Șuluțiu, *Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. n. 1905*, în „Conferințele ASTREI – Restituiri", nr. 99/2010, ISSN: 1843 – 4754, p. 16.
9. Ana Grama, *op. cit*, p. 150.
10. Apud, Corneliu Bucur, *Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA" (Dumbrava Sibiului). Catalog*, Sibiu, Editura ASTRA Museum, 2007, p. 15.
11. Cornel Irimie, *Meșteșug și artă milenară în Muzeul Tehnicii Populare*, în *Ghidul Muzeului Tehnicii Populare*, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1974, p. 7.
12. *Ibidem*, pp. 12-13.
13. Cornel Irimie, *MUZEUL TEHNICII POPULARE. Actualitate, concepție, profil tematic și plan de organizare*, în *„Cibinium"*, 1966, p. 15.
14. *Ibidem*, p. 18-19.
15. *Ibidem*, p. 19.
16. *Ibidem*, p. 24-25.
17. Paul Niedermaier, *Proiectul de sistematizare a Muzeului din Dumbrava Sibiului*, în „Cibinium", 1966, p. 29.
18. *Ibidem*, p. 31.
19. *Ibidem.*
20. *Ibidem*, p. 32.
21. Vezi: Corneliu Bucur, *op.cit*, p. 18.
22. *Ibidem*, p. 24.
23. *Ibidem*, p. 25.
24. *Ibidem*, p. 27.
25. *Ibidem*, p. 5-10.

Bibliography:

Corneliu Bucur, *Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA" (Dumbrava Sibiului). Catalog / The ASTRA Museum of Traditional Folk Civilsation (Sibiu's Grove). A Catalogue*, Sibiu, Editura ASTRA Museum, 2007

Ana Grama, *Etnomuzeografie transilvană. Muzeul Asociațiunii 1905-1950 / Transylvanian Ethno-museography. The Association's Museum 1905-1950*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocapatica, 2010

Cornel Irimie, *Meșteșug și artă milenară în Muzeul Tehnicii Populare / Craft and millenial art in the Museum of Folk Technique*, in *Ghidul Muzeului Tehnicii Populare / The Guide of the Museum of Folk Technique*, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1974

Cornel Irimie, *Muzeul Tehnicii Populare. Actualitate, concepție, profil tematic și plan de organizare / The Museum of Folk Technique. Its actuality, conception, thematic profile and organizational plan*, in *Cibinium*, 1966

Paul Niedermaier, *Proiectul de sistematizare a Muzeului din Dumbrava Sibiului / The systematization project of the Musem in Sibiu's Grove*, in *Cibinium*, 1966

Iosif Sterca Șuluțiu, *Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. n. 1905 / Discourse delivered at the inauguration of the historical and ethnographical Museum and at the opening of the Exhibition, 19th of August, 1905*, in *Conferințele ASTREI – Restituiri / ASTRA's conferences – Restitutions*, no. 99/2010

Credite fotografice: Silviu POPA

